

nímicament, potser a manera de nom simbòlic de la idea de 'mateta', hagi servit de base al nom de diverses herbes, formada amb adjectius designadors de l'aspecte de la planta, sovint el color. En la major part d'aquestes formes el mot apareix en una variant *joli-* o *juli-* que suposa un origen semiculte, explicable segurament per la nomenclatura dels herbolaris, cirurgians i altres naturalistes, tant o més populars que estudiosos.

Tanmateix convé no deixar de pendre en consideració la probabilitat que el primer component sigui més aviat el ll. LILIUM 'lliri', amb una dissimilació com la de l'it. *giglio*. O més ben dit, que hi hagi hagut convergència d'una composició amb l'altra. Ho afavoririen el fet que així la forma en *-li-* s'explicaria per si sola (com en *lliri*), sense infl. culta; i el fet que realment la major part d'aquestes plantes són realment liliàcies; car si bé *julivert*, o la major part de les espècies que porten aquest nom, són umbel·líferes, de tota manera la llargària de llurs tiges havia de fer-les comparables per part del poble, a liliàcies. Llavors la part de JOLIUM consistiria sobretot en la vocal *u*, *o*, de la primera síl·laba de *julivert*, *joligroc* etc.; i fóra essencialment de la naturalesa d'una etimologia popular, causada pel fet que, a causa de la *j-* inicial, aquests mots havien quedat desconnectats de *lliri* per la *j-* inicial, cosa que havia de dur-los a l'òrbita de JOLIUM.

§ 1. *Joligroc* CastdPna., 'nom d'una herba de maresmes': «la nostra vora-mar és formada per --- aquest dors que hui jau al llarg de les escumes, entre algues i nacres i ullals de *joli-groc*», «aquells lliris --- que hui esquifidament apareixen --- tindrien aleshores una ufanor semblant al nostre *joligroc* de les marjals», JBPorcar (BSCC xiv, 79, 244).

§ 2. *Julíblanc* i *julíblau* tort. (Freginals) que *AlcM* defineix com «varietat de lliri blanc» i «de lliri blau», respectivament. Ara bé a mi m'ensenyaren de lluny una herba, muntanya amunt de Canet lo Roig, amb un nom quasi igual al segon, però que pronunciaven *gíríblau* (1961); i quasi no es pot dubtar que fos la mateixa, però amb forma més acostada a la del català *lliri*.

§ 3. *Junibell* (*žunibél*). És 'jonquillo, narcís' a la Conca de Tremp (rodalia d'Isona-Montsec, 1957). Doncs *juli* + *bell* per la gentilesa del narcís. També el porta *AlcM*, però atribuint-lo erròniament al Masclans. De fet aquest diccionariet de noms de plantes només porta *genivell* recollit repetidament per Font i Quer, cap a Cardó i Tivissa, sembla: *AlcM* deu confondre, doncs, una cèdula *genivell*, treta del Masclans, amb una de la forma *jonibell*, d'un altre informant, que coincidia amb la dada nostra de la Conca de Tremp. És clar que aquest *junibell* o *genivell* surt de *jul-*, *gel-*, per dissimilació, i ací la variant *genivell* apunta directament al vocalisme de *lliri*. En efecte, hi ha *julivell* en *AlcM* com a nom recollit a Rojals per a un «lliri de bosc, petit, groc, olorós, que floreix al temps de les violes».

§ 4. En fi JULIVERT 'Petroselinum sativum' [*juyvert* 1262, *julivert* fi S. XIV] «--- Profitosa cosa serà, a

conservar sanitat, que hom raeba al començament del menjar un poc de brou de ciurons o de pèsols --- tota una nit remuylatz en aygua dolça --- bulitz --- e de-neğa les venes --- guarde hom de péres e d'arenas, majorment si pèsols o ciurons remuyla hom e cou ab la dita aygua e ab *juyvert*», A. de Vilanova vertit per Bg. Sarricra entre 1305 i 1310; † «remey a bèstia que no pot pixar: prin del gran del cotó --- e desténpra-l ab aygua hon aja cuyt molt *juyvert*, e desténpra-ut bé a manera de let ---», Farmacologia de Klagenfurt (AORBB III, 255, f° 96v); la forma moderna en l'enumeració de les produccions valencianes per Eiximenis: «sàlvia, *julivert*, menta, alfàbega ---» (*Regiment C. P.*, NCI, 26.26).

També la variant *juyvert* apareix en comptes de la casa reial, de 1262 i ss. (Soldevila, *Pere II*, 428 i *passim*) i de 1268 (*juivert*, Serra V., BCEC, 1908, 172); en el *Llibre de Cuina* del S. XIV (BSCC xvi, 169); «lavor d'espínachs e de *juyvert*», doc. mall. de 1308 (BSAL VIII, 270); *julvert* en altres comptes, de 1264 (Soldevila, id. III, 449). Avui tenim, si fa no fa, la forma del català central i l'occidental (*La 'Spuga 'l julivert*, V. de Lavansa, nom d'una cova, 1964), per tot el Princ. fins a Vall Ferrera i Cardós (*gúlibért*, *žu-*, 1932-4), Barravés (BDC VI, 28) i a Fraga *gòlibér* (BDC IV, 33); cf. BDC VIII, 21; XVII, 29. Amb aquesta *o* s'estén a tot el P. Val., on tenim anotat *gòlibért* fins al Sud: Vall de Gallinera (1963), Castalla (Valor: 1950), València, Albaida, Xixona, Alacant (J. G. M., 1935ss.).²

L'etimologia LOLIUM (JOLIUM) VIRIDE sembla haver-la donada per primer cop Griera en el seu treball sobre el dialecte balearic (BDC v, 26, cf. 8, 27) i la vàrem acceptar jo en el *Vocab. Aran.*, p. 52, i l'*AlcM*. Totes les variants anteriors poden explicar-se fàcilment a base d'aquesta etimologia (car és normal que *yl* aparegui reduïda a *ï*, àdhuc des d'antic). Però n'hi ha força més. I aquestes presenten dificultats fonètiques petites o grans, cap de les quals potser no cal mirar com a insoluble, però és el fet que n'hi hagi tantes el que desperta escepticisme. A les Balears la forma bàsica és *gúvóvrt* (Griera, l. c.), que ocasionalment arriba a *gúvóvrt* (BDLC xiv, 180), i s'estén fins a Menorca: «Santa Ana té un hortet, / tot plè de *juavert*, / *juavert* i herba-sana», Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 59).

Com que a Menorca tota *-i-* intervocàlica pot emmurdir-se del tot, i a Mallorca el fenomen, si bé sovint només apunta, també es consuma prou sovint, en certs llocs i condicions, hom interpreta aquestes pronuncies com la realització d'un tipus *juieverd* (grafia d'*IdOr* en BFerrà, *Comèdies* I, 94): amb raó; i això ho podem entendre com el resultat d'un previ *juyleverd* (cf. *xueta* < *xuyleta*); ¿com s'explica, però, aquesta *-e-* interna més o menys xocant? Potser tenim dret a postular un *juylo-verd originari, amb dissimilació del tipus *forrollat* > *forrellat* (mall. *forreyat*, Moll, AORBB IV, 112) o *ajonollar-se* > *ajoneyar-se*; si bé val a dir que això invitaria a creure que a les Balears el mot ve del mossàrab (amb *-o* conservada), possibilitat que no es pot recusar.